

1r i 2n cicles d'intervencions artístiques a la caseta elctrica de la Pletera - l'Estartit

Col·lectiu Buit

Lloc, memòria i salicòrnies s'ha desenvolupat en un període dilatat en el temps, tres anys de treballs d'investigació i producció artística. Aessa aquesta circumstància temporal i buscant mantenir la tensió i l'atenció sobre el projecte, es va creure necessari programar un cicle d'intervencions artístiques en una de les casetes dels serveis elèctrics que hi ha a l'indret. La periodicitat seria bimensual i les intervencions es farien sobre els 100m de mur blanc de la caseta.

Per tal de fer-ho possible, el col·lectiu local BUIT vam agafar el compromís de coordinar el cicle d'intervencions i de *tenir cura* dels artistes en les necessitats de producció, allotjament i acompanyament. Als artistes convidats se'ls demanava que busquessin una connexió amb el lloc, que la seva aportació fos *des de la Pletera* i no tant *per a la Pletera*. De mica en mica vam convertir l'espai en una meua d'obra d'or on natura, art, espai públic i públics, es relacionaven de manera fluida.

Les intervencions a la caseta s'han desenvolupat mentre tant se succeïen els treballs de desurbanització i restauració de la maresme, implicant això que l'entorn de la caseta es trobava en un procés de transformació accelerada. Aquesta singularitat ha fet que la percepció de l'espai hagi influït de manera diferent en el treball de cada artista, també el públic que ens ha acompanyat ha percebut l'espai canviant de la Pletera.

Artistes 1r cicle (19.11.16-31.08.17): **Mar Serinyà, Jofre Oliveras, Pep Aymenrich & Jordi Esteban, INDI, Nico Ferragnoli**

Artistes 2n cicle (30.09.17-31.08.18): **Barbara Cardella, r'UNDO, Job Ramos, Lúa Codercrh i Pere Noguera**

Joan Vinyes, S/T 2015-17

Instal·lació
8 columnes procedent de la desurbanització de la Pletera

Isadora Willson, Miratges, 2015-2018

Edició de 600 posals 10 x 15 cm.

Isadora Willson, Miratges, 2015-2018

Vídeo, 64 min., 45 s

Col·lectiu BUIT
Sobre el vídeo d'una intervenció a la caseta elctrica de la Pletera, 2016-2018.
Vídeo documental, 13 min., 34 s.

EXPOSICIÓ

Lloc, memòria i salicòrnies

Coordinaçió
Martí Peran

Inauguració
Dissabte 19 de maig a les 18 h

Dates
Del 19 de maig al 27 de juny de 2018

Lloc
Museu de la Mediterrània (Espai Montgrí)

Activitat

Xerrada i visita a l'exposició «Lloc, memòria i salicòrnies» a càrrec de Martí Peran i els artistes de l'exposició.
Dissabte 16 de Juny a les 17.00 h. Museu de la Mediterrània (Espai Montgrí)

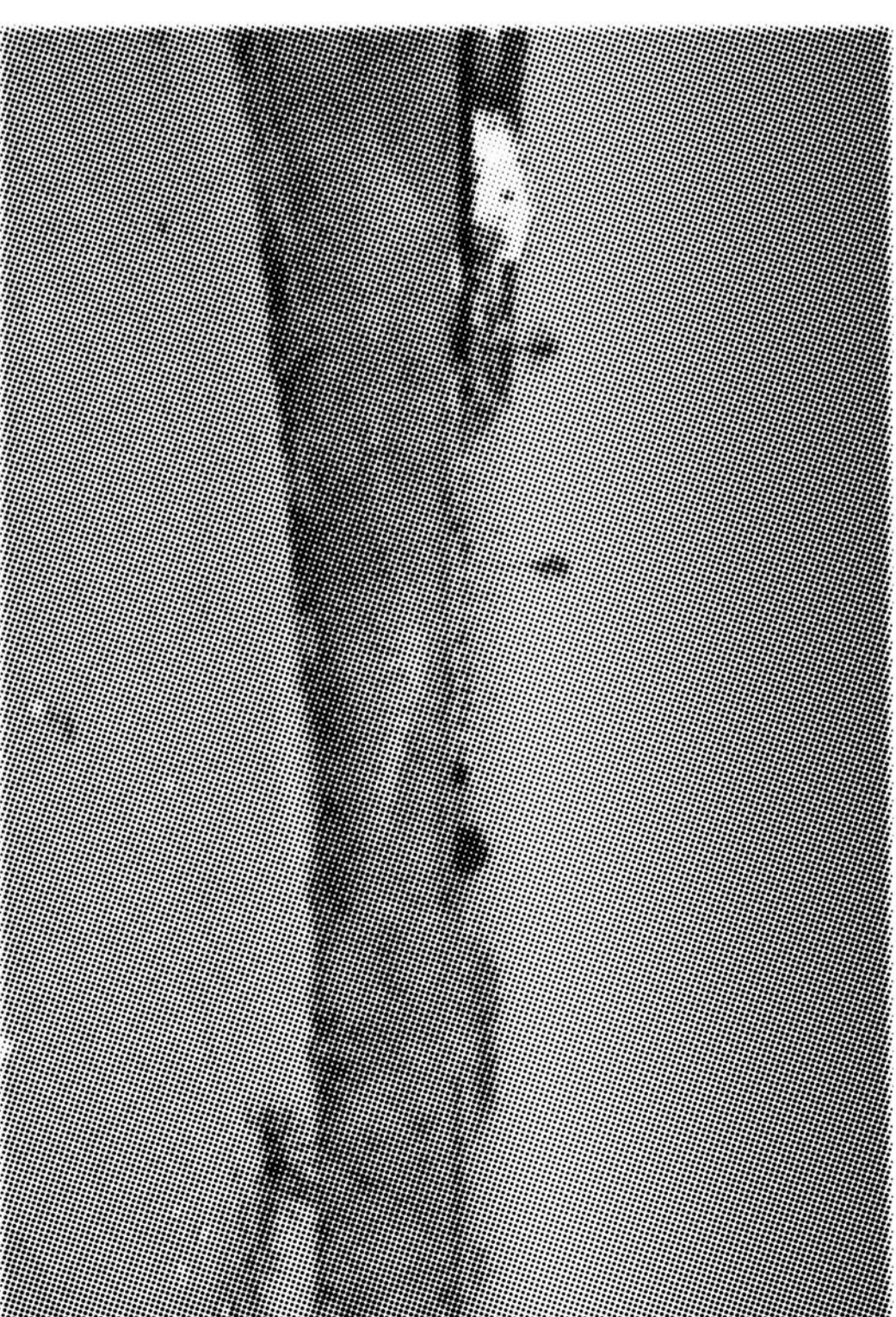
Dipòsit legal: **GI 824-2018**

Lloc, memòria i salicòrnies

Museu de la Mediterrània

Torroella de Montgrí

Del 19 de maig al 27 de juny de 2018

Jordi Morell, La Pletera, un cas d'emertemps, 2015-2018

Lloc, memòria i salicòrnies

Martí Peran

1.

En el marc del projecte Life Pletera, promogut per procedir a la desurbanització i restauració de la maresma de la Pletera a Torroella de Montgrí (vegeu www.lifepletera.com), s'ha produït una anomalia: incoporar aquest procés de regeneració natural una sèrie d'intervencions artístiques dessora l'epígraf *Lloc, memòria i salicòrnies*. El propòsit d'aquestes intervencions no és gens habitual. Una estratègia ordinària faria pensar que, tal com s'esdevé en molts entorns urbans, l'art apareix a posteriori, quan l'actuació científica, seriosa i professional ja ha enllestit la feina i es considera interessant injectar unes empremtes de caràcter estètic que museïtzin l'entorn objecte de l'actuació per tal de fer-lo més atractiu. En aquest cas, la metodologia de treball ha estat del tot diferent. Els projectes artístics s'han plantejat com a processos de recerca desplegats durant i en l'interior mateix del procés de regeneració natural, per afavorir d'aquesta manera que l'aproximació a l'entorn dels uns (científics) i dels altres (artistes) esdevinguin un diàleg capaç de reorientar la tasca de tots els protagonistes.

Els propòsits que batreguen darrere de les intervencions aplegades a *Lloc, memòria i salicòrnies* preveuen múltiples objectius: imbricar l'acció cultural en l'interior d'un projecte de càrrec científic; contribuir a rumiar la noció de paisatge de manera complexa; afavorir una aproximació a les memòries del lloc; problematitzar la pròpia idea de regeneració, i contribuir a la difusió d'una intervenció paisatgística amb vocació pública. Els artistes que han participat al projecte són Jordi Morell, Esteve Subirah, Joan Vinyes, Ivó Vinuesa i Isadora Willson.

Jordi Morrell, ***La Pletera: un cas d'entretemps***. El treball és una aproximació personal i atenta a l'*entretemps* que ha afectat l'àrea de la Pletera durant tot el procés de regeneració. En aquest interval específic de temps se solapen processos de desaparició (la urbanització) i aparició (la regeneració biològica), es combinen rastres de l'acció natural amb l'acció humana i s'interseccionen capes que emergeixen cap a la superfície amb d'altres que s'enfonsen i es foraden. En aquests dinàmica constant, el territori esdevé un arxiu inestable de tota mena de senyals i materials. El projecte proposa treballar amb el registre d'aquesta activitat ambiental del territori creant diferents relats paral·lels de caràcter poètic, científic o documental sense cap jerarquia. Toda la documentació esdevé així un testimoni de l'experiència del lloc que insinua l'entretemps com a única categoria temporal capaç de consignar la naturalesa inestable de qualsevol territori.

Esteve Subirah, ***Forma 26 Pletera***. Malgrat que en el procés de regeneració de la Pletera era previst desmantellar tot el passeig pavimentat, el projecte d'Esteve Subirah n'ha conservat un fragment -corresponsat a l'1% del total- que, un cop s'ha recuperat la cota natural, ha esdevingut una Plataforma de 90 m2 que ha estat consolidada mitjançant el sistema de pedra seca i un tractament de formigó projectat. Aquesta resta de la urbanització roman, doncs, com una plataforma exempta, una mena de no monument que, en lloc de commemorarres, més aviat convida a fer-ne un ús ocasional en qualitat d'espai disponible, mirador i punt d'escolta. *Forma 26 Pletera* és, per tant, un treball d'arqueologia de futur, una marca feia de resta que queda a dispositiu per a usos futurs imprevisibles. Per tal d'emfasitzar això, el treball es complementa amb una sèrie de registres sonors capturats des de *Forma 26 Pletera* durant tot el procés de regeneració de l'indret.

Ivó Vinuesa, ***NATURAL/ESA HUMANA***. La primera fase de la urbanització de l'àrea de la Pletera que es va executar el 1988 no ha estat afectada pel projecte de restauració de la marema. Una illa de cases roman al costat del paratge natural recuperat. *NATURAL/ESA HUMANA* és un projecte cinematogràfic articulat en quatre capítols estacionals que, mitjançant un estil narratiu que emula amb ironia el to èpic dels documentals de natura, proposa una aproximació al peculiar ecosistema urbà d'aquestes cases d'estiu que conviuen amb un entorn natural recuperat. El resultat és una paradoxa: Si en primera instància l'espai urbanitzat hauria de provocar una activitat constant i cridanera atesa la presència humana, contrariada amb l'assossec que es pressuposa a l'espai natural, el que s'esdevé és quasi el contrari: mentre l'àrea de la marema és objecte d'un tràfic continu, a voltes de caràcter subtil però tenaç, la urbanització travessa les estacions de l'any de forma quasi imperterrita d'abans no arribava el brogit de l'estiu.

Joan Vinyes, ***S/T***. El projecte proposa *construir una ruïna* mitjançant una sèrie de columnes procedents de l'enderroc de les rotondes de l'antic passeig urbanitzat. L'objectiu és fer present un fragment de la Pletera urbanitzada que, més enllà d'evocar el passat immediat de l'indret, romangui com un element descontextualitzat i sotmès a un procés d'interacció amb l'ecosistema natural de l'entorn recuperat. Les columnes, soterrades de forma escalonada, instal·len el temps en una doble direcció: tan aviat sembla que s'enfonsen com que emergeixen de sota terra. Aquesta ambivalència es redobla amb el comportament natural de l'aiguamoll, que en el seu cicle natural vivrà diferents episodis d'inundació. La ruïna opera, doncs, com una frontissa que numroteja l'evidència que el territori de la Pletera continua vulnerable davant infinites mutacions.

Isadora Wilson, ***Mirages***. El treball gravita entorn dues qüestions: la memòria i la idea d'especulació. En relació amb la memòria, es rescaten diferents relats vinculats a la zona de la Pletera -en les fases de preurbanització, urbanització i desurbanització- mitjançant una col·lecció d'entrevistes a diversos veïns que, amb els seus records, permeten construir una mena d'irritabilitat del lloc. A partir d'aquest material documental es construeix un imaginari de la Pletera de caràcter coral, en l'interior del qual conviuen diferents experiències i diferents percepcions del lloc. Així mateix, el projecte proposa reconduir la idea d'especulació que travessa la Pletera des del vessant econòmic (urbanització) i ecològic (regeneració) fins a la fiació: una sèrie d'aquarel·les reproduïxen el(s) paisatge(s) de la Pletera a partir del registre de les esmentades descripcions orals. El projecte es completa amb l'edició en format postal d'algunes d'aquestes aquarel·les per tal d'emfasitzar el caràcter memònic del treball i per afavorir un ús interactiu amb el públic.

 Ivó Vinuesa, NATURAL/ESA HUMANA, 2015, 15 min.

Na Vinuesa, NATURAL/ESA HUMANA

Durada: 55 min.

Primera, 28 min., Estiu 8 min., Tardor, 17 min., Hivern, 13 min.

Format: Vídeo HD

Col·laboració: Elix Maldonado

2.

En partir de la idea de Jardí com un espai limitat en l'interior del qual se celebra una mena de síntesi entre allo artístic i allo natural que, per la valua que representa aquesta reunió, es preserva i es protegeix, Gilles Clément es va preguntar si una bona forma de garantir la preservació ecològica del planeta no podria ésser convertit-lo sencer en un indret travessat per un principi estètic -el jardí planetari¹ - que ens obligués a conservar-lo. En d'altres paraules, Clément plantejava una mena de crida per tal que l'art envais el planeta de forma que, atrapats en el respecte davant l'objecte estètic, això garantis l'efecte d una consciència ecològica radical. En la tessitura d'aquesta hipòtesi, el mateix autor es va respondre: l'ocurrència, en realitat, és una trampa. El suposat jardí planetari imposaria un tarannà conservacionista sostingut en la inutilitat i gratuïtat d'allò estètic, ben lluny del perfil polític que exigeix el veritable projecte ecològic. L'única opció, afeïgia, la trobarem en la possibilitat que l'art, en protegir-se a si mateix, també protegís la vida. Les intervencions artístiques que conformen *Lloc memòria i salicòrnies*, amb independència de la seva singularitat, no poden garantir aquest compromís. L'art sempre s'ha situat en l'interior de l'obaga que creix entre la voluntat de fer-se present i la il·lusió de desaparèixer per tal de permetre que es desplegui allo que l'art mateix annuncia. Aquesta és una paradoxa que li és estructural. Si la fem aterrar en el context que ara ens ocupa, és ben fàcil de traduir: tot i que els projectes artístics ideats a la Pletera estan compromesos amb el propòsit de la regeneració natural de l'indret, en lloc de participar-hi d'una forma silent i imperceptible, la qual cosa hauria d'afavorir el restabliment de l'ordre natural sense interrupcions artificioses, només ho poden accomplir amb el grau d'estridència que comporta, almenys, la seva mateixa imposació al lloc. La conjuntura dibuixa, doncs, el mateix cercle viciós que patia el Jardí Planetari: amb l'art es podrien salvar les formes de vida de qualsevol ecosistema sempre que l'art s'esvisi en l'interior de l'efervescència d'aquelles mateixes formes de vida. La qüestió que s'imposa als-hores i atesa la incommoitat que representa suportar aquella paradoxa, és ben planera: si l'objectiu és restaurar un indret natural que obliga de desbrossar-lo de les peges humanes, als-hores, per què atègir coses en l'interior d'aquest propòsit? No calia operar des d'una lògica de resta radical i no pas d'alegions? Si la tasca científica s'esforça per desurbanitzar i reanaturalitzar el territori, per què els artistes hi desembarquen amb els seus artefactes? El model econòmic del creixement és evident que comporta una cultura de l'excés, però pot ser que també comporti un excés de cultura, un superàvit de producció, als-hores, precisament en un context de regeneració natural, per què introduir-hi obres noves? Per encetar aquests interrogants proposem explorar tres arguments complementaris.

Es poden empletjar projectes artístics en l'interior d'un procés de regeneració ecològica per tal de subvertir i certificar que tot desyer és un fer: Qualsevol ecosistema es viu en la mesura que evoluciona atègint sempre nova informació; en conseqüència, un projecte de regeneració ecològica, malgrat estar animat per una voluntat de restauració, mai no es pot proposar de recular, actuant amb la ingenuïtat de pensar que la simple desurbanització del territori comporta una garantia de restitució de les condicions naturals anteriors. L'acció de desfer les mal·leïtes provocades per l'acció de l'home sobre un entorn natural, només es pot satisfer mitjançant una actuació nova, una peculiar manera de fer quelcom (el desfer), altre cop, sobre el mateix territori. Tot i que l'actuació que es promogui consisteixi a generar les condicions ideals per tal que, a partir d'ara, la dinàmica natural governi el territori, la viabilitat d'aquest objectiu obliga a intervenir sobre el lloc de forma decidida. Caldrà estar molt amament per tal d'afavorir que arrelin les colònies de salicòrnies plantades de vell nou a la Pletera. Desfer sempre és una manera de fer, malgrat que s'actui amb extrema subtilesa.

En aquest escenari esdevé imprescindible accentuar l'evidència d'aquesta direcció única que determina la vitalitat de qualsevol ecosistema. Fins i tot un projecte de regeneració ecològica ha de ser interpretat com la imposició d'una nova capad informació sobre el territori afectat. No ser prou consents d'aquesta lògica que impossibilita tornar enrere podria ser nefast. Si fos possible recular i restituir condicions originals prèvies, és molt probable que es multipliquessin els desastres ecològics atès que quedaria en suspens la seva irreversibilitat. És en aquest sentit que, al costat de l'actuació de caïre científic que aspira a passar el màxim de desapercebuda per tal d'afavorir l'establiment d'unes

condicions d'autosuficiència de l'ecosistema regenerat, també calen, sobre el mateix territori, unes files ben visibles i cridaneres, unes marques que operin sobre el lloc com una mena de nafres que tindrien per funció subratllar i recordar que el lloc en qüestió, en la mesura que sempre està sotmès a successives intervencions, roman dins una perpètua vulnerabilitat. Aquesta és la funció menys secreta de les restes de la urbanització que es fan visibles als treballs *Forma 26 Pletera* d'Esteve Subirah i S/T de Joan Vinyes.

Es poden ofegir obres noves en el marc d'un procés de regeneració ecològica per tal d'accelerar la cadena metonímica del valor: La regeneració natural d'un indret malimés per l'acció de l'home denota, sobretot, un canvi en els paràmetres de valor que s'havien projectat sobre l'indret en qüestió. Una regeneració no consisteix tant en el simple gest de cancel·lar els críters a partir dels quals el territori s'havia espallat, per tal d'alliberar-lo de qualsevol funcionalitat i restaurar una situació natural asèptica, sinó que la regeneració esdevé la manifestació d'una mutació en la cadena de valor que, ara, n'imposa una de nous. Quan els aigüamolls de la Pletera són interpretats dessora el pas hegemònic del valor de canvi, tot aquest territori va esdevenir un capital especulatiu de sol urbanitzable tan valuos que justificava la destrossa ecològica. La reacció que ha permès reconsiderar la completa urbanització de la Pletera i iniciar la restauració de la marema no s'ha d'interpretar només com l'esborrat de les peges d'una interpretació econòmica del territori, sinó sobretot com el triomf d'una altra projecció de valor que prioritza de la Pletera la seva condició ecològica, social i cultural. Davant de qualsevol medi -natural o urbà- sempre s'imposa una determinada percepció que, al seu torn, determina quina mena d'acció és més convenient de forjar i executar: urbanitzar quan la percepció privilegiava un valor econòmic i desurbanitzar quan la percepció afavoríex un valor ecològic i social. Al seu torn, un cop el medi en qüestió ha estat intervingut d'una forma o altra, això desferma una nova percepció que, de ben segur, tornarà a projectar noves actuacions sobre el mateix territori. Una regeneració ecològica, per tant, s'ha d'interpretar com un episodi en el marc d'una guerra sobre la noció de valor que cal secundar en cada moment i de forma antagonica enfront d'altres possibles criteris de gestió del mateix territori. Ser conscients d'aquesta lògica és el que ens fa saber que cap regeneració garantirà la fi de la guerra.

Tots els projectes artístics ideats en el marc de *Lloc memòria i salicòrnies* intervenen en l'interior de la cadena de valor. És evident que no es tracta de menysviar la prioritat del principi ecològic que ha permès desurbanitzar la Pletera; però sí que assagen fórmules per enriquir i fer més complex el caràcter d'aquest mateix valor ecològic amb nous complements que graviten al seu voltant. Així la restauració de la marema, més enllà del seu efecte valor ecològic i per la mediació de les intervencions artístiques, també posa en valor la memòria col·lectiva (*Mirages*): el valor d'ús (*Forma 26 Pletera*), la transitorietat (*La Pletera: un cas d'entretemps*, S/T) i, per contrast, la complementarietat d'aquest entorn natural amb els sistemes urbans (*NATURAL/ESA HUMANA*). Si la regeneració només hagués estat executada des d'una perspectiva científica, hom hauria pogut caure en el parany de pensar que hem assistit a un procés de restabliment de l'ordre natural de les coses, obviant que aquest ordre ideal és una quimera. No hi ha un grau zero del territori que romangui al nostre abast, atès que sempre queda sotmès a una determinada *volocració* respecte de la qual, de forma indelegible, ens haurem de pronunciar.

Es poden ofegir propostes artístiques en una dinàmica de recuperació ecològica per arribar al punt de voluplustrat necessari per encetar un procés de reculada. A hores d'ara ja és cèlebre allo que Ivan Illich va anomenar la "lògica del cargol"²:

El cargol construeix la delicada arquitectura de la seva closca ofegint una rare l'altra, les espines cada vegada més amples; després cessa bascament i comença a enrosscar aquesta vegada en decreixement, ja que una sola espiral més donaria a la closca una dimensió setze vegades més gran, per la qual cosa en lloc de contribuir al benestar de l'animal, el sobrecarregaria. I d'ençà d'aleshores, qualsevol augment de la seva productivitat serviria només per pal·liar les dificultats creades per aquesta ampliació de la closca, fora dels límits fixats per a la seva finalitat. Passat el punt límit de l'implantació de les espines, els problemes del sobrecarregament es multipliquen en progressió geomètrica, mentre que la capacitat biològica del cargol només pot, en el millor dels casos, seguir una progressió aritmètica.

La citació ha estat emprada abastament per tal de legitimar l'oposta per un model decreixentista per la seva inapel·lable contundència. El creixement no és sostenible i només conserva vitalitat en la mesura que pren consciència que hi ha un punt d'inflexió a partir del qual cal declinar a la baixa. La conclusió es pot arrossagar una mica més lluny: hi ha una voluplustrat intrínseca en tota operació de reculada. Si això ho projectem en el marc d'un procés de regeneració ecològica té dues interpretacions. La primera és prenyada de catàstrofe: només una actuació humana del tot forassenyada sobre el territori permet un desparter de la consciència ecològica reparadora. En realitat, aquesta és una equació que massa sovint es fa realitat. Però hi ha una altra interpretació menys punyent: regenerar un espai natural podria consistir a sobreactuar sobre el territori, propiciar un seguit d'intervencions que emplen el lloc, ja no d'artefactes urbans, sinó de jocs semàntics inesperats que el portin fins al col·lapse després del qual l'especulació econòmica ja no hi pugui escriure res més. Una regeneració ecològica no ha de menysviar el valor que representa ferxir el lloc amb l'emballum enorme de totes les seves històries, els seus records, els imaginaris que el travessen i la potència d'imaginació que s'obre a mesura que el territori recuperat modifica el seu aspecte. Regenerar no es reduïx a una operació de neteja sinó que, ben al contrari, amaga una nova acumulació: la pila de relats que germinen a redós de la restauració ecològica. Aquesta mena de voluplustrat poètica, en la mateixa mesura que porta el territori fins al excés, és el que en garanteix la pausa i la reculada. És el teorema de la salicòrnia.

^[1] CLÉMENT, Gilles, Le jardin planétaire, Albin Michel, París, 1999.

^[2] ILLICH, Ivan, Le genre vernaculaire, Éditions du Seuil, París, 1983.

 Esteve Subirah, Forma 26 Pletera, 2015, 17 min.

Esteve Subirah, Forma 26 Pletera, 2015, 17 min.

Resteja d'urbanització, formigó guarnit, pigment colorant negre, 1,500 x 600 x 170 cm.